

Szatmárnémetiben már csak egy zsinagóga és egy zsidó imaház maradt a huszonnyolcból. A Várdomb utcában állnak szorosan egymás mellett, mint két árva testvér. Itt a zsinagógában tartották meg Markovits Rodion halálának hatvanötödik évfordulóján azt a konferenciát, amelyen Szekeryés János újságíró, irodalomtörténész, Felician Pop költő, műfordító, Dénes Gabriella kritikus, irodalomtörténész, George Achim egyetemi tanár, valamint Schiller Erzsébet irodalomtörténész tartott előadást Markovitsról, a Szibériai garnizon, az Aranyvonat világhírű szerzőjéről. A protokolláris közjátékokkal tarkított előadássorozaton Vasile Coica, a város polgármestere is felszólalt, kifejezve örömét, hogy részt vehet egy ilyen ragyogó rendezvényen, amely számára a multikulturalitásról szól. S hogy nem csupán szabványszöveget mond, azzal illusztrálta, hogy elmesélte, volt alkalma beleolvasni a Felician Pop műfordítótól kéziratban megkapott Markovits-könyvbe, a Sánta farsangba, s olvasmányélményeit a következő frappáns mondatban összegezte: egy zsidó, aki magyar mondatokkal fejezi ki magát, románokról ír.

Schiller Erzsébet mintha erre kérdezett volna rá, erre a multikulturalításra, persze másképp értette a szót is, másképp látta a helyzetet is. Mennyire volt zsidó író Markovits? Zsidónak vallotta-e magát? Amikor a világsiker után az erdélyi Helikon a tagjai közé választotta, a felvételéhez csatolt életrajzában nem említi a zsidóságot, nem tagadja, de nem is emeli ki. Írásaiban sem lényeges téma a zsidóság. Amikor szülőföldje, az avasi Kisgérce „kicsi zsidói”-ról ír, akkor is „emberek” jelennek meg, nem fiziognómiák. (A konferencia főszervezőjének állandó sürgetései közepette sajnos nem jutott idő annak megtárgyalására, hogy például ennek a helikoni tagságnak milyen visszhangja volt, hogy vajon miért tartotta Gaál Gábor, a Korunkban megalkuvó elkanyarodásnak...) Az előadások sokszor emlegették a hely szellemét, Szatmárnémetit és a környéket, amit sokan és sokféleképp tartottak hazájuknak. Egy valakiről nem esett szó, pedig a párhuzamok mindig hasznosak. Légvonalban alig ötven kilométerre, Munkács mellett, Ódávidházán született néhány évvel Markovits után Feuerstein Viktor, aki Avigdor Hameiriként a modern héber irodalom egyik megalapítója. Ady Endre barátja volt, nyugatos költő, magyarul írta meg a Daloló máglya című elbeszélését a gyerekkoráról. A húszas években Palesztinába települt, és megírta, ezúttal héberül az ő első világháborús regényét, amely egy évvel a Markovitsé előtt jelent meg, de csak jóval később, tíz évvel ezelőtt fordították magyarra: A nagy örület címmel. Érdeemes lett volna összehasonlítani a két életművet, de a két regényt feltétlenül. Az első világháborúban testközelbe kerültek a Monarchia különféle nációjú polgárai. Ott találkoztak, ott ismerkedtek, ott vált érzékelhetővé másságuk. Sok későbbi gyűlölet, könyörtelen közöny ered ebből a közelségből – és ezért e korszak leírása, megértése, feldolgozása számtalan mai, hallgatás és halogatás körülbástyázta kérdéshez is közelebb vinne.

Kategória: Deleatur

Denumire autor: Láng Zsolt

Látó Szépirodalmi Folyóirat